

PETER EN DE TASMAANSE BUIDELWOLF

Hoe verbeeld je een catastrofe? Volgens Roos Euwe ontbreekt het ons aan beelden om gebeurtenissen van catastrofale proporties te bevatten, of zelfs maar ons niet-begrijpen te begrijpen. Hoe groter en catastrofaler de beelden, hoe eerder de verbeelding doodslaagt.

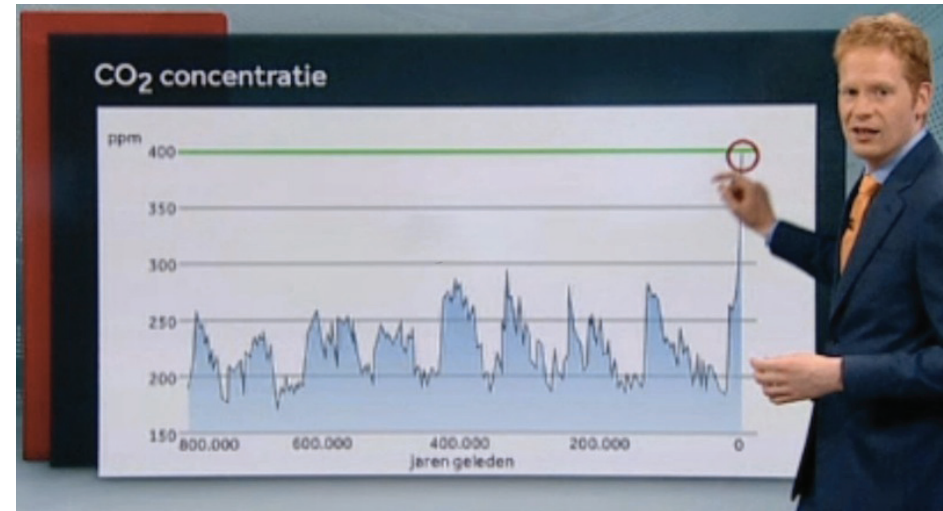
Roos Euwe

Op vrijdag 10 mei keek ik met mijn huisgenoot naar het journaal. We doen dat soms, niet echt om de hoogte te zijn van het nieuws maar omdat we ons verbazen over de bizarre selectie die er wordt gemaakt uit alles wat er op één dag is gebeurd. We kijken, we luisteren, we lachen en we zijn ook een keer verontwaardigd. Dan volgt het weerbericht.

Voor meteorologen is het doorkruisen van de CO₂-waarde van 400 ppm een belangrijke gebeurtenis. Weerman Peter Kuipers Munneke legt uit wat de relatie is tussen de hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer en de gemiddelde temperatuur op aarde.

Weerman Peter vertelt dat dit de hoogst gemeten concentratie CO₂ is in de afgelopen 800.000 jaar. Hij heeft meerdere tabellen om dat te laten zien en elke tabel toont een stijgende lijn. “De grens van 400 ppm maakt niet zozeer het verschil tussen ‘niets aan de hand’ en een enorme klimaatcatastrofe, maar het is wel een soort alarmbel.”¹

Peter vertelt dit op een manier alsof er vannacht wellicht een buitje kan vallen. Misschien is dat nog wel verontrustender dan wanneer Peter wanhopig schreeuwend of huilend had geprobeerd de kijker iets van de ernst van zijn cijfers en tabellen bij te brengen. 400 ppm. Als het nog geen klimaatcatastrofe is, wat is het dan wel? Mijn

huisgenoot en ik keken elkaar aan. Dit is misschien niet alleen voor meteorologen een belangrijke gebeurtenis. We horen vaker dat het vijf voor twaalf is als het over het milieu gaat. Ik geloof dat, want eigenlijk begrijp ik te weinig van de oorzaken en gevolgen van hoe wij met de natuur omgaan. Maar, bedacht ik me na het weerbericht van 10 mei, hoe weten we wanneer het twaalf uur is? Klinkt er dan misschien een echte alarmbel? Ik vraag me af welk beeld er voor nodig is om mij iets te laten rationeel begrijpen én gevoelsmatig beseffen van de grootsheid en het belang van de huidige milieu- en klimaatcrisis. De gortdroge getallen in de tabel van weerman Peter kan ik rationeel begrijpen maar spreken niet tot de verbeelding; angstaanjagende apocalyptische beelden van overstromingen werken alleen maar op de onderbuik en zorgen evenmin dat ik het snap. De vraag die zich stelt is niet wanneer maar *hoe* die alarmbel klinkt. Welke representatie van de ecologische ramp die zich op dit moment aan het voltrekken is, kan die alarmbel zijn?

Het kwartje

Een week nadat ik weerman Peter zag luisterde ik naar een aflevering van de radioshow *This American Life* waarin de geïnterviewden vertellen hoe ze zich engageren voor het milieu. De aflevering heet ‘Hot in my backyard’² en gaat over hoe voor hen de

klimaatverandering zich verplaatste van een ver van hun bed naar hun eigen achtertuin. Klimatoloog Nolan vertelt dat hij, op basis van de cijfers en tabellen, wist dat klimaatverandering bestond. Maar toen door een extreme bosbrand in Colorado zijn buurmeisje overleed, drong bij Nolan pas werkelijk door wat klimaatverandering concreet kan betekenen in de realiteit. Toen werden de cijfers en tabellen verbonden met de wereld waarin hij leefde. Je moet als mens dus de feiten en verbanden op een rationele manier begrijpen en ook op een gevoelsmatige manier beseffen, voordat het kwartje valt en je in actie komt. Het feit 'de temperatuur op aarde stijgt naarmate de concentratie CO2 toeneemt' moet op één of andere manier gekoppeld worden aan een ervaring om bij iemand iets teweeg te brengen. Dat betekent gelukkig niet dat je eigen huis in brand moet vliegen of je buurmeisje moet sterven voordat er een kwartje valt; een representatie die verbonden wordt aan onze realiteit kan ook die alarmbel zijn.

Voor theatermaker Jozef Wouters is het verhaal van Benjamin zo een representatie. Benjamin is de laatste Tasmaanse buidelwolf die in de nacht van 7 op 8 september 1936 buiten doodvroor omdat zijn verzorger het deurtje van het nachtverblijf was vergeten open te zetten. Zo kan een diersoort dus uitsterven. Zo kan een alarmbel klinken. Jozef Wouter bouwde dit voorjaar van steigerpijpen een extra vleugel aan het Museum voor Natuurwetenschappen in Brussel, de vleugel voor de collectie recent uitgestorven diersoorten.³ In zijn installatie en de bijbehorende theatervoorstelling *The Zoological Institute voor Recently Extinct Species* geeft hij ons verschillende verbeeldingen en verhalen om iets duidelijk te maken van de niet te onderschatten invloed van de mens op de natuur.

In de installatie en voorstelling zien we een replica van Benjamins hok en een foto. We horen nog vijfdertig verhalen over uitgestorven dieren en natuurschoon die de ontzagwekkende en tegelijkertijd respectloze houding van de mens ten opzichte van de natuur toont. Zoals het verhaal van wetenschapper Gerard Krefft die noteerde dat 'mijn eetlust het weer eens heeft gewonnen van mijn liefde voor de wetenschap' nadat hij de laatste *Big Footed Bandicoot* had opgegeten. Of de man die vond dat alle vogelsoorten die William Shakespeare in zijn toneelstukken en gedichten noemt in de

Verenigde Staten aanwezig zouden moeten zijn. In 1890 liet hij zestig spreeuwen los in New York; dat was het begin van een gigantische spreeuwenplaag.

Het niet-weten

De verhalen zijn door hun kleinheid te bevatten en geven tegelijkertijd een idee van de onvoorstelbare grootte van de problematiek. Jozef had ook honderd verhalen kunnen vertellen. Of duizend. Maar hopelijk zijn zesendertig genoeg om dat ene beeld, dat ene verhaal te horen dat klinkt als een alarmbel. Het ontbreekt de meeste mensen aan verhalen en verbeeldingen om ons te laten begrijpen hoe we met die wereld omgaan. Volgens Jozef komt dat niet omdat het we niet willen begrijpen, maar omdat we dat niet kunnen. Ons menselijk idee van tijd is ontoereikend is om de gevolgen van onze daden en die van onze voorouders te overzien en de geologische tijdschaal waarop deze ramp zich voltrekt te kunnen bevatten. We zijn een diersoort die vooral heel veel niet weet en voortdurend keuzes maakt zonder de gevolgen te kennen.

Hoe kleiner de verhalen die Jozef vertelt, hoe meer ik begrijp dat de wereldomvattende problematiek onbegrijpelijk is, en dat *dat* besef essentieel is. “Hoe verbeeld je het niet-weten?”

Dramaturge Marianne van Kerkhoven schreef in haar tekst ‘Over het benoemen van het ondraaglijke’⁴ dat we wanneer we naar de geschiedenis kijken geneigd zijn ordeningen en causale verbanden te creëren waar er meestal al lange processen aan vooraf zijn gegaan. Krachten “die op het eerste gezicht onzichtbaar blijven, maar die keer op keer die zgn. breuklijnen uitgommen.” Ik lees haar essay opnieuw, vervang het woordje ‘geschiedenis’ door ‘milieucatastrofe’, en er valt opnieuw een kwartje. We zien de lange processen en de trage veranderingen niet, maar alleen de korte omwentelingen die in één mensenleven passen. We zien liever een ordening met duidelijke oorzaken en gevolgen dan een chaotische wirwar waarin alles met alles te maken heeft: milieu, economie, politiek, globalisering, zon in maart, regen in augustus, de prijs van benzine. We begrijpen het niet omdat we dat niet willen, maar omdat we het niet kunnen. Dat is niet erg, we moeten het alleen niet vergeten. Bovendien hebben we de verbeelding waarmee we onze wereld telkens opnieuw kunnen bekijken, begrijpen en niet-begrijpen. Uiteindelijk hebben we beelden nodig die ons niet alleen de dingen zelf laten begrijpen, maar tegelijkertijd de onbegrijpelijkheid ervan beseffen. Niet nog meer cijfers of tabellen maar nog meer verhalen over de laatste Tasmaanse buidelwolf of de vogels van Shakespeare.

Een iets andere versie van dit artikel verscheen ook in online tijdschrift hard//hoofd

Noten

¹ Het weerbericht van 10 mei: <http://nos.nl/video/505415-nosweermanlegt-uit-wat-het-co2record-betekent.html>

² De aflevering van *This American Life* is online te beluisteren: <http://www.thisamericanlife.org/radio-archives/episode/495/hot-in-my-backyard>

³ Zie meer op de website van het Zoological Institute for Recently Extinct Species: <http://www.mennomichieljozef.be/jozef/zoo/homepage.html>

⁴ De tekst staat in de publicatie *Van Brecht tot Bernadetje. Wat maakt theater en dramaturgie politiek in onze tijd?* (VTi, 1998) en is helemaal online te lezen: <http://depot.vti.be/dspace/bitstream/2147/285/1/VanBrechtTotBernadetje.pdf>

